

Spēkā no 06.01.2010.

Publicēts laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" Nr. 1 (4192) 05.01.2010.

2009. gada 28. decembrī
Rīgā

Normatīvie noteikumi Nr. 194
(prot. Nr. 50 2. p.)

Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi

Izdoti saskaņā ar Kredītiestāžu likuma
50.⁸ panta sesto daļu, 50.⁹ panta astoto daļu un 52. pantu

I. Vispārīgie jautājumi

1. "Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" (tālāk tekstā – noteikumi) nosaka minimālās prasības kredītriska pārvaldīšanai un ir saistoši Latvijas Republikā reģistrētām bankām. Bankas ievēro šo noteikumu prasības individuāli un konsolidācijas grupas vai konsolidācijas apakšgrupas līmenī, nodrošinot konsolidācijas grupā vai apakšgrupā, kā arī ikvienā meitas sabiedrībā noteikumu prasībām atbilstošu kredītriska pārvaldīšanu.

2. Noteikumus ieteicams piemērot Latvijas Republikā reģistrētajām krājaizdevu sabiedrībām, ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām, apdrošināšanas sabiedrībām, pārapdrošināšanas sabiedrībām, apdrošināšanas brokeru sabiedrībām, privātajiem pensiju fondiem un regulētā tirgus organizētājiem, ciktāl noteikumi ir attiecināmi uz to darbību.

3. Noteikumos lietoto terminu skaidrojums:

3.1. kredītrisks – zaudējumu rašanās iespēja gadījumā, ja darījuma partneris nespēs vai atteiksies pildīt līguma nosacījumiem atbilstošās saistības pret banku;

3.2. kredīts šo noteikumu izpratnē ir jebkuras līgumiskas attiecības, kuras līdzējam veido saistības vai iespējamās saistības pret otru pusi;

3.3. citu terminu lietojums atbilst Komisijas 02.05.2007. normatīvo noteikumu Nr. 60 "Minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumi" (tālāk tekstā – minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumi), Komisijas 20.03.2009. normatīvo noteikumu Nr. 38 "Kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa izveides normatīvie noteikumi", Komisijas 25.03.2009. normatīvo noteikumu Nr. 42 "Aktīvu kvalitātes novērtēšanas un uzkrājumu veidošanas normatīvie noteikumi" un Komisijas 02.05.2007. normatīvo noteikumu Nr. 63 "Iekšējās kontroles sistēmas izveides noteikumi" terminu lietojumam.

4. Katra banka veido savai darbībai piemērotu kredītriska pārvaldīšanas sistēmu, ņemot vērā kredītu kopējo apmēru, kredītu veidus, darījumu partneru raksturojumu, kredītriska pārvaldīšanā iesaistīto struktūrvienību daudzumu un citus faktorus, kuri būtiski ietekmē konkrētās bankas kredītriska līmeni. Banka nodrošina kredītriska pārvaldīšanu, ņemot vērā tā mijiedarbību ar pārējiem bankas darbībai piemītošajiem riskiem.

5. Kredītriskam ir pakļauti gan bankas aizdevumi, gan citi aktīvu veidi, tādi kā parāda vērtspapīri, atvasinātie instrumenti, kā arī minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumu 90. punktā minētajos ārpusbilances posteņos iekļautie darījumi.

6. Noteikumu prasības piemēro visām bankas darbības jomām un pakalpojumiem, kuriem piemīt kredītrisks, neatkarīgi no tā, vai tie ir iekļauti netirdzniecības portfeli vai tirdzniecības portfeli.

7. Tirdzniecības portfeļa darījuma partnera kredītrisks, valsts risks un norēķinu risks šo noteikumu izpratnē arī tiek uzskatīts par kredītrisku.

8. Lai nodrošinātu efektīvu kredītriska pārvaldīšanu, banka:

8.1. izstrādā un apstiprina kredītriska stratēģiju un politikas un nosaka vadības atbildību kredītriska pārvaldīšanas jomā, nodrošinot tās darbībai atbilstošu kredītriska pārvaldīšanas vidi;

8.2. nodrošina saprātīgu kredītu piešķiršanas kritēriju lietošanu;

8.3. nepārtraukti veic kredītu administrēšanu un kredītriska mērīšanu, novērtēšanu un pārraudzību;

8.4. nodrošina adekvātu kredītriska kontroli.

9. Par kredītriska efektīvu pārvaldīšanu atbild bankas padome un valde.

II. Kredītriska stratēģija, politikas un procedūras

10. Banka kredītriska stratēģijā nosaka pieļaujamo kredītriska līmeni un citus kredītrisku raksturojošos parametrus. Pieļaujamā kredītriska līmeņa un citu kredītriska parametru noteikšana balstās uz bankas spējas uzņemties kredītrisku novērtēšanas rezultātiem.

11. Banka izvērtē savu spēju uzņemties kredītrisku, ņemot vērā citus bankas darbībai piemītošos riskus, kas izriet no bankas risku stratēģijas. Banka izstrādā, dokumentē un konsekventi piemēro metodoloģiju bankas spējas uzņemties kredītrisku novērtēšanai, kurā nosaka izmantojamās metodes vai modeļus, kā arī to parametrus, pieņēmumus un aplēses. Ņemot vērā to, ka bankas spēja uzņemties kredītrisku ir atkarīga no bankas rīcībā esošā kapitāla apmēra, kredītu kopējā apmēra un kredītu kvalitātes, kā arī no ienākumiem un izdevumiem, kas rodas no kredītriskam pakļautajām darbībām, metodoloģijā var izmantot šādu bankas darbību raksturojošo rādītāju analīzi:

11.1. iepriekšējo gadu un plānotais kredītriska kapitāla prasības lielums, kas noteikts saskaņā ar minimālo kapitāla prasību aprēķināšanas noteikumu prasībām;

11.2. iepriekšējo gadu un plānotais kredītriska segšanai nepieciešamā kapitāla apmērs, kas noteikts saskaņā ar Komisijas 20.03.2009. normatīvo noteikumu Nr. 38 "Kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa izveides normatīvie noteikumi" prasībām;

11.3. iepriekšējo gadu un plānotie ienākumi un izdevumi, kas saistīti ar kredītrisku;

11.4. iepriekšējo gadu un plānotais kredītu kopējais apmērs;

11.5. dažādu scenāriju stresa testu rezultāti.

12. Kredītriska stratēģijas detalizācijas līmenis atbilst bankas kredītu kopējam apmēram un darbību daudzveidībai, un stratēģija nosaka vismaz:

12.1. kredītu veidus, kurus banka paredz piešķirt (piemēram, komerc kredīti, patēriņa kredīti, ar mājokļa hipotēku nodrošinātie kredīti, kredīti, kuru kredītņēmēja ienākumu valūta atšķiras no kredīta valūtas), tautsaimniecības nozares, ģeogrāfisko izvietojumu, dažādu kredītu veidu pieļaujamo koncentrācijas līmeni, valūtu, termiņus un ienesīgumu;

12.2. pieļaujamo kredītriska līmeni un peļņu, kādu banka vēlas iegūt, uzņemoties attiecīgo kredītrisku;

12.3. kredītriska segšanai nepieciešamo kapitālu;

12.4. pamatprincipus kredītu klasifikācijai atbilstoši to kvalitātei;

12.5. kredītu vēlamo kvalitātes līmeni un kredītu kopējā apmēra palielinājumu vai samazinājumu;

12.6. paredzētās kredītriska mazināšanas metodes.

13. Izstrādājot kredītriska stratēģiju, banka izvērtē tās īstenošanai nepieciešamo darbinieku kvalifikāciju un pieejamību, kā arī vadības informācijas sistēmas un organizatoriskās struktūras iespējas šīs stratēģijas īstenošanai.

14. Bankas kredītriska politikas un procedūras nodrošina kredītriska stratēģijas īstenošanu un nosaka pilnvaras un noteikumus efektīvai kredītu piešķiršanai, kredītu administrēšanai, kredītriska identificēšanai, mērīšanai, novērtēšanai, pārraudzībai un kontrolei. Politikas un procedūras nodrošina regulējošo prasību ievērošanu, atbilst saprātīgai bankas darbības praksei, bankas lielumam, darbības raksturam un sarežģītībai un paredz nepieciešamo resursu nodrošināšanu.

15. Banka izstrādā, dokumentē un īsteno vismaz tādas kredītriska politikas un procedūras, kas nosaka:

15.1. vēlamo kredītportfeļa struktūru, pieļaujamās koncentrācijas, tajā skaitā tādu kredītu koncentrācijas limitu, kas izsniegti no kredītņēmēja ienākumu valūtas atšķirīgā valūtā;

15.2. kredītu piešķiršanas politiku, kas ietver:

15.2.1. kredītu piešķiršanas kritērijus un limitus,

15.2.2. valdes, izveidoto komiteju (kredītkomitejas) un kredītu piešķiršanā iesaistīto darbinieku pilnvaras un atbildību kredītu piešķiršanā,

15.2.3. nosacījumus un limitus nenodrošināto kredītu piešķiršanai,

15.2.4. kārtību procentu likmju un atmaksas nosacījumu noteikšanai kredītiem ar nodrošinājumu un bez tā,

15.2.5. kredītņēmēju kredītspējas novērtēšanas kritērijus,

15.2.6. kredīta apkalpošanas rādītāju (*debt service ratio*), tas ir, kredītņēmēju kredītu apkalpošanas izdevumu attiecību pret kredītņēmēja (kredītņēmēja ģimenes locekļu, kas piekrituši kredīta saņemšanai) tīro ienākumu kopsummam attiecīgajā periodā un šādu rādītāju līmeņus dažādu kredītņēmēju kategorijām,

15.2.7. piemērotos nodrošinājuma veidus, dažādu nodrošinājuma veidu novērtēšanas procedūras un nodrošinājumu regulāras pārvērtēšanas procedūras,

15.2.8. limitus kredīta apmēra attiecībai pret nodrošinājuma vērtību;

15.3. kredītu administrēšanas noteikumus;

15.4. kredītriska mērīšanas, novērtēšanas un pārraudzības politikas un procedūras, tajā skaitā kredītu kvalitātes pārraudzības procedūras, kas ietver:

15.4.1. agrīnas brīdināšanas rādītājus par kredītu kvalitātes pasliktināšanos un kredītu ar agrīnas kvalitātes pasliktināšanas pazīmēm pārraudzības kārtību,

15.4.2. kredītu, kuru kvalitāte ir būtiski pasliktinājusies, identificēšanas, administrēšanas un atgūšanas kārtību;

15.5. kredītriskam pakļauto darījumu ar finanšu instrumentiem veikšanas noteikumus, kas ietver:

15.5.1. piemērotus darījumu veidus un atbilstošus limitus,

15.5.2. darījumus pamatojošo dokumentu sastāvu,

15.5.3. piemēroto darījumu partneru sarakstu un to novērtēšanas kritērijus,

15.5.4. darījumu aktuālā un potenciālā kredītriska novērtēšanai nepieciešamās tirgus informācijas saņemšanas avotus, tās glabāšanas kārtību, novērtēšanai izmantotos modeļus, metodes un kārtību, kādā, novērtējot šos finanšu instrumentus, tiek ņemts vērā to likviditātes līmenis,

15.5.5. darījumu veikšanā iesaistīto darbinieku pilnvaras un atbildību;

15.6. pārskatu par kredītrisku un stresa testu rezultātiem saturu, to iesniegšanas biežumu, kā arī sagatavotājus un saņēmējus;

15.7. ziņošanas kārtību par atkāpēm no apstiprinātajām politikām un procedūrām.

16. Banka nosaka šādus kredītu koncentrācijas limitus:

16.1. limitus darījumiem ar vienu klientu vai ar savstarpēji saistītu klientu grupu;

16.2. limitus darījumiem ar personām, kas saistītas ar banku;

16.3. limitus iekšgrupas darījumiem;

16.4. limitus prasībām pret bankām;

16.5. limitus darījumiem ar klientiem, kas saistīti ar noteiktu tautsaimniecības nozari vai ģeogrāfisko reģionu;

16.6. limitus darījumiem, kas nodrošināti ar viena veida nodrošinājumu;

16.7. limitus kredītiem, kas izsniegti no kredītņēmēja ienākumu valūtas atšķirīgā valūtā.

17. Banka izvērtē nepieciešamību darījumiem, uz kuriem attiecas tiesību aktos noteiktie ierobežojumi, noteikt zemāku iekšējo limitu.

18. Noteiktos kredītu limitus stingri ievēro, un tos nedrīkst pielāgot kredītņēmēja vajadzībām. Ja bankas politikās ārkārtas gadījumos paredzēta iespēja atkāpties no noteiktajiem limitiem, šo atkāpšanos apstiprina valde vai šim nolūkam pilnvarota komiteja.

19. Ja bankas stratēģija paredz piešķirt kredītus aizņēmējiem, kuru finansiālais stāvoklis un kredītsaistību izpilde ir atkarīga no citas dalībvalsts vai ārvalsts ekonomiskās, sociālās vai politiskās situācijas, tā izstrādā, apstiprina un īsteno politikas un procedūras, lai identificētu un pārvaldītu valsts risku un pārveduma risku, kas ir valsts riska komponents un ir saistīts ar kredītņēmēja spēju nodrošināt savā rīcībā ārvalstu valūtu, lai pildītu saistības pret banku. Šādu politiku un procedūru nosacījumos ņem vērā attiecīgajā valstī pastāvošos ierobežojumus ārvalstu valūtā saņemto ienākumu izmantošanai.

20. Kredītu ar banku saistītām personām piešķiršanas noteikumi nedrīkst būt izdevīgāki par to kredītu noteikumiem, kuri piešķirti ar banku nesaistītām personām līdzīgos apstākļos.

21. Pirms jauna finanšu pakalpojuma ieviešanas vai pirms iekļaušanās jaunajā tirgū

banka analizē ar šiem pakalpojumiem saistīto iespējamo kredītriska apmēru un tā ietekmi uz bankas kredītriska segšanai nepieciešamo kapitālu. Banka izvērtē nepieciešamību izstrādāt jaunas šo finanšu pakalpojumu kredītriska pārvaldīšanas politikas un procedūras vai veikt grozījumus jau piemērojamajās politikās vai procedūrās. Minētās prasības attiecas ne tikai uz jaunajiem finanšu pakalpojumiem, bet arī uz tādiem esošajiem finanšu pakalpojumiem, kuru nosacījumi būtiski mainās.

III. Bankas padomes un valdes atbildība kredītriska pārvaldīšanas jomā

22. Bankas padome ir atbildīga par kredītriska pārvaldīšanu, un tā:

22.1. apstiprina kredītriska stratēģiju, kurā noteikts pieļaujamais kredītriska līmenis un darbības mērķi, kurus banka plāno sasniegt, veicot kredītriskam pakļautās darbības;

22.2. apstiprina kredītriska stratēģijas īstenošanai svarīgākās politikas;

22.3. uzrauga un kontrolē, kā bankas valde pārvalda bankas darbībai piemītošo kredītrisku un vai šī darbība notiek saskaņā ar kredītriska stratēģiju un politikām;

22.4. nosaka, ka iekšējā audita dienests regulāri pārbauda un novērtē bankas darbības atbilstību tās kredītriska stratēģijai, politikām un procedūrām un ziņo padomei par pārbauzu rezultātiem;

22.5. nosaka informācijas apmaiņas kārtību starp padomi un valdi, piemēram, valde reizi ceturksnī iesniedz bankas padomei ziņojumu par kredītriska pārvaldīšanu, kurā tā apkopo informāciju par kredītriska stratēģijā noteikto mērķu sasniegšanu, ziņo par stresa testu rezultātiem un nepieciešamības gadījumā iesniedz rīcības plānu kritisko situāciju pārvarēšanai;

22.6. nodrošina, ka bankas atalgojuma politika nav pretrunā ar tās kredītriska stratēģiju un neveicina īstermiņa peļņas gūšanu, veicot kredītriskam pakļautus darījumus;

22.7. regulāri, bet ne retāk kā reizi gadā, pamatojoties uz bankas darbības finansiālajiem rezultātiem, darbības plāniem un ņemot vērā izmaiņas tiesību aktos, regulējošajās prasībās, ekonomiskajā situācijā, tirgos, prognozēs, kā arī jaunu finanšu pakalpojumu ieviešanu, pārskata kredītriska stratēģiju un svarīgākās politikas un novērtē bankas pašu kapitāla pietiekamību kredītriska, kuru tā uzņēmusies vai uzņemsies, segšanai.

23. Bankas valde ir atbildīga par bankas padomes apstiprinātās kredītriska stratēģijas īstenošanu, kredītriska pārvaldīšanu, un tā:

23.1. nodrošina kredītriska pārvaldīšanas politiku un procedūru izstrādāšanu;

23.2. nodrošina bankas kredītriska stratēģijā noteikto mērķu sasniegšanu un kredītriska pārvaldīšanas politiku un procedūru piemērošanu;

23.3. nosaka pilnvaru, pienākumu un atbildības par kredītriska pārvaldīšanu sadalījumu starp bankas struktūrvienībām un atbildīgajiem darbiniekiem;

23.4. apstiprina pārskatu par kredītriska pārvaldīšanas stresa testu rezultātiem iesniegšanas kārtību, nosakot struktūrvienību vai darbiniekus, kas atbild par pārskatu sagatavošanu un iesniegšanu, un kontrolē to savlaicīgumu;

23.5. nodrošina kredītu piešķiršanā un kredītriska pārvaldīšanā iesaistīto darbinieku informēšanu par kredītriska stratēģiju, politikām un procedūrām un atbildību par bankas politiku un procedūru ievērošanu;

23.6. nodrošina tādu darbinieku piesaisti, kuru kvalifikācija atbilst veicamajiem pienākumiem kredītriska pārvaldīšanas jomā;

23.7. nodrošina, ka pastāvīgi tiek ievēroti kredītu piešķiršanas kritēriji un uzturēti augsti ētikas standarti, veicot kredītriska pārvaldīšanu;

23.8. apstiprina kredītu koncentrācijas limitus un nodrošina to ievērošanu.

IV. Kredītu piešķiršana

24. Banka nosaka un ievēro tādus kredītu piešķiršanas kritērijus, kas ir pietiekami, lai pieņemtu saprātīgus lēmumus par kredītu piešķiršanu. Kredītu piešķiršanas kritērijus nosaka katram kredītēšanas mērķa tirgum, kurā banka veic kredītriskam pakļauto darbību, izsniedzamo kredītu veidiem, mērķiem un kredītņēmēju kredībspējai.

25. Pirms kredīta piešķiršanas banka izvērtē kredītņēmēja kredībspēju, analizējot šādu informāciju:

25.1. kredīta mērķi un kredīta atmaksas avotus;

25.2. kredītņēmēja pašreizējā riska raksturojumu, tajā skaitā risku veidus, ko tas jau ir uzņēmis, risku kopējo apmēru un jutīgumu pret izmaiņām ekonomikā, nodrošinājuma vērtību un tā tirgus likviditāti, kredīta valūtas un kredītņēmēja ienākumu valūtas sakritību;

25.3. kredītņēmēja finansiālo līdzdalību kredīta mērķa finansējumā;

25.4. kredītņēmēja – fiziskas personas – ienākumu pietiekamību nepieciešamajiem izdevumiem kredīta apkalpošanai, ņemot vērā bankas kredītņēmēja kategorijai noteikto kredīta apkalpošanas rādītāju, vienlaikus analizējot kredītņēmēja ienākumu stabilitāti, tajā skaitā kredītņēmēja darbavietas, kas ir saimnieciskās darbības veicēja, tautsaimniecības nozares vai ģeogrāfiskā reģiona attīstību un pozīciju tirgū;

25.5. kredītņēmēja – saimnieciskās darbības veicēja – saimnieciskās darbības rezultātus, finansiālo stāvokli, paredzēto kredīta atmaksas naudas plūsmu, kā arī attiecīgās tautsaimniecības nozares vai ģeogrāfiskā reģiona attīstību un kredītņēmēja pozīciju tajā, kā arī kredītņēmēja vadības kompetenci;

25.6. kredītņēmēja piederību savstarpēji saistītu klientu grupai vai personām, kuras saistītas ar banku. Lai noteiktu šo piederību, banka izstrādā procedūru personu, kas saistītas ar banku, un savstarpēji saistītu klientu grupu identificēšanai;

25.7. kredītņēmēja kredītvēsturi bankā un informāciju no ārējiem avotiem, tajā skaitā no Kredītu reģistra;

25.8. nodrošinājuma esamību, piemērotību, pietiekamību, ņemot vērā kredītu piešķiršanas politikā noteikto limitu kredīta apmēra attiecībai pret nodrošinājuma vērtību, kā arī kļūlas atsavināšanas vai izmantošanas iespējas saskaņā ar dažādiem scenārijiem;

25.9. trešo personu, kuras galvo par izsniedzamo kredītu, kredībspēju.

26. Pieņemot lēmumu par kredīta nosacījumiem, banka samēro ar katru kredītu saistītos riskus un paredzamos ieguvumus, ņemot vērā resursu izmaksas, kā arī nodrošinājuma un ierobežojošo nosacījumu esamību. Kredīta cenu nosaka tā, lai segtu visas ar kredītu saistītās izmaksas un kompensētu risku, ko banka uzņēmusies.

27. Piešķirot kredītu, bankas pienākums ir iepazīstināt klientu ar patiesu un pilnu informāciju par visiem kredītīguma nosacījumiem un riskiem, kā arī pēc klienta pieprasījuma sniegt papildu skaidrojumu.

28. Ja banka piedalās sindicētā kredīta piešķiršanā, tā pirms lēmuma par kredīta piešķiršanu pieņemšanas neatkarīgi no galvenā sindicētā kredīta pārvaldītāja veiktās analīzes veic kredītriska un kredīta noteikumu analīzi.

29. Ja banka, piešķirot kredītu, izskata iespēju pieņemt nodrošinājumu, tā vispirms novērtē kredītņēmēja kredīspēju, bet piedāvāto nodrošinājumu uzskata par kreditrisku mazinošu faktoru. Nodrošinājuma esamība neaizstāj kredītņēmēja kredīspējas novērtēšanu un nepieciešamās informācijas saņemšanu.

30. Lai atzītu nodrošinājumu par piemērotu, banka pārbauda tā tiesiskos nosacījumus, lai pārliecinātos par nodrošinājuma atsavināšanas (pārņemšanas, pārdošanas) iespējām, apdrošināšanas izmantošanas iespējām un citiem nosacījumiem.

31. Ja kredīta atmaksas vienīgais avots ir nodrošinājuma realizācija, banka veic nodrošinājuma tirgus vērtības izmaiņu un likviditātes monitoringu, lai pārliecinātos par to, kādā mērā nodrošinājuma tīrā realizācijas vērtība sedz kredītsaistības.

32. Ja kredīts ir nodrošināts ar bankā izvietotu noguldījumu, banka pārliecinās, ka nav šķēršļu prasību un saistību savstarpējam ieskaitam arī tad, ja tiktu sākta nodrošinājuma devēja bankrota procedūra. Ja darījums (darījumu kopsumma) ir būtisks un pakļauts vairākām jurisdikcijām, banka nodrošina juridisku atzinumu par prasību un saistību savstarpējā ieskaita iespēju.

33. Banka nosaka kārtību, kādā tiek pieņemts lēmums par kredīta piešķiršanu, šā lēmuma pieņemšanai nepieciešamos dokumentus un informāciju, kā arī komitejas (kredītkomitejas) vai personas, kas atkarībā no kredīta veida un apmēra pilnvarotas pieņemt attiecīgo lēmumu.

34. Lai varētu pārliecināties par lēmumu pieņemšanas atbilstību apstiprinātajām politikām un procedūrām, banka nodrošina lēmumu par kredīta piešķiršanu, kā arī par atteikumu to darīt dokumentēšanu, tajā skaitā dokumentos norāda personas, kas veikušas kredīta analīzi, kā arī personas, kas piekritušas piešķirt kredītu vai atteikušas apstiprināt šādu lēmumu, norādot pieņemtā lēmuma pamatojumu.

35. Ja personas, kas analizē kredītņēmēja kredīspēju, pamatoti iesaka neizsniegt kredītu, bet lēmums par kredīta izsniegšanu tomēr tiek pieņemts, pirms kredīta izsniegšanas šādu lēmumu apstiprina bankas valde.

V. Kredītu administrēšana

36. Banka veic kredītu nepārtrauktu administrēšanu, kas ietver kredītlietu uzturēšanu, paziņojumu un nepieciešamo dokumentu sagatavošanu un nosūtīšanu.

37. Banka izveido un ievieš tādu kredītu administrēšanas sistēmu, kas nodrošina:

37.1. efektīvu dokumentācijas, līgumu noteikumu, ierobežojošo nosacījumu un nodrošinājuma pārraudzību;

37.2. vadības informācijas sistēmai sniegtās informācijas precizitāti un savlaicīgumu;

37.3. pienākumu dalīšanas principa ievērošanu, nodrošinot, ka svarīgāko dokumentu oriģinālu glabāšanu, resursu pārskaitīšanu un informācijas ievadīšanu bankas datu bāzē veic dažādi darbinieki;

37.4. likumu un citu normatīvo aktu prasību, apstiprināto bankas politiku un procedūru ievērošanu.

38. Kredītieta satur visu informāciju, kas nepieciešama kredītņēmēja pašreizējā finansiālā stāvokļa novērtēšanai un pieņemto lēmumu un kredītvēstures pārskatāmībai (piemēram, kārtējos finanšu pārskatus un to analīzi, kredītņēmēja ienākumu esamību un apmēru apliecinājošos dokumentus, kredītu novērtēšanas dokumentāciju, iekšējos ziņojumus bankas vadībai, saraksti ar kredītņēmēju, kredītņēmēja apmeklējuma ziņojumus, nodrošinājuma novērtējumu un vērtības monitoringa rezultātus vai atsauci uz dokumentu vai citu informācijas nesēju, kurā tie tiek glabāti).

VI. Kredītriska mērīšana, novērtēšana un pārraudzība

39. Veicot kredītriska pārvaldīšanu, banka nodrošina kredītriska mērīšanu, novērtēšanu un pārraudzību.

40. Veicot kredītriska mērīšanu un novērtēšanu, banka ņem vērā kredīta paredzamos zaudējumus un kredītriska segšanai nepieciešamo kapitāla apmēru, tas ir, kapitālu, kas segs neparedzētos zaudējumus.

41. Banka izveido un ievieš individuālo kredītu vai kredītu portfeļu kvalitātes pārraudzības sistēmu kredītu kvalitātes nepārtrauktai vērtēšanai.

42. Kredītu kvalitātes pārraudzība nodrošina, ka:

42.1. banka izprot kredītņēmēju pašreizējo finansiālo stāvokli un kredītspēju;

42.2. tiek ievēroti līgumu nosacījumi;

42.3. nodrošinājumu pietiekamība tiek vērtēta, ņemot vērā izmaiņas tirgū un tā attīstības tendences;

42.4. kavētie maksājumi tiek savlaicīgi identificēti un kredītu kvalitātes pasliktināšanās tiek konstatēta pēc iespējas ātrāk. Banka nosaka rādītāju vai pazīmju kopu (piemēram, maksājumu kavējumi vairāk par 15 dienām, uzņēmuma finansiālā stāvokļa pasliktināšanās, uzņēmuma, kurā strādā klients, maksātspējas pieteikums un tamlīdzīgi), kas tiek izmantotas agrīnai brīdināšanai par kredītu kvalitātes pasliktināšanos un klienta iekļaušanai klientu ar kredītu agrīnām kvalitātes pasliktināšanās pazīmēm sarakstā (*watch list*). Banka nodrošina savlaicīgu sadarbības ar klientu sākšanu un kredītu, kuru kvalitāte būtiski pasliktinājusies (kredīti ar maksājumu (pamatsummas vai procentu) kavējumiem vairāk nekā 90 dienas un citām nozīmīgām kvalitātes pasliktināšanās pazīmēm), identificēšanu;

42.5. banka veic politikā vai procedūrā noteiktās darbības, lai nodrošinātu kredītu, kuru kvalitāte būtiski pasliktinājusies, atgūšanu, piemēram, kredītņēmēja problēmu papildu analīzi, pastiprinātu kredītņēmēja norēķinu konta kontroli, kredīta un nodrošinājuma dokumentācijas revidēšanu, korektīvo pasākumu plāna izstrādi.

43. Bankas vadība norīko darbiniekus, kas ir atbildīgi par individuālo kredītu un kredītu portfeļu kvalitātes pārraudzību, kā arī nodrošinājumu vai garantiju sniedzēju kvalitātes pārraudzību. Bankas valde, nosakot darbinieku pienākumus, ņem vērā iespējamo interešu konfliktu, īpaši darbiniekiem, kuru darbības rezultātu novērtējums atkarīgs no tādiem kritērijiem kā kredītu kopējais apmērs, kredītu vai kredītportfeļa kvalitāte vai īstermiņa ienesīgums vai nodrošinājuma novērtēšanas rezultāts. Kredītriska pārraudzībā iesaistīto darbinieku atalgojums nedrīkst būt atkarīgs no minētajiem kritērijiem.

44. Kredītu kvalitātes efektīvai pārraudzībai banka var izmantot iekšējo reitingu sistēmu. Iekšējo reitingu sistēmas ietvaros kredītņēmējam tiek piešķirts iekšējais reitings, kas atspoguļo tā kredītspēju un atbilstošo kredīta kvalitāti. Iekšējos reitingus var izmantot kredītriska segšanai nepieciešamā kapitāla apmēra noteikšanai, kredītu cenas noteikšanai, kredīta vai kredītportfeļa kvalitātes pārraudzībai, paredzamo zaudējumu apmēra un izveidoto uzkrājumu pietiekamības noteikšanai.

45. Lai nodrošinātu iekšējā reitinga atbilstību kredīta kvalitātei, banka regulāri pārskata kredītņēmējam piešķirto iekšējo reitingu. Iekšējā reitinga noteikšanu vai apstiprināšanu, kā arī pārskatīšanu veic darbinieki, kuri ir neatkarīgi no kredītu piešķiršanas.

46. Banka veic kredītriska pārraudzību individuālo kredītu, kredītu portfeļu, kredītriskam pakļauto darījumu kopas (hipotekārie kredīti, kredītlinijas, atvasinātie finanšu instrumenti) un bankas darbībai kopumā piemītošā kredītriska līmenī.

47. Veicot kredītriska mērīšanu, novērtēšanu un pārraudzību, banka piemēro tās darbības specifikai un sarežģītībai atbilstošas analītiskās metodes. Izmantojamo metožu izvēli un būtību, kā arī tajās izmantotos pieņēmumus un aplēses dokumentē un regulāri pārskata. Banka nedrīkst pārmērīgi paļauties uz kādu analītisko metodi, vērtējot kredītrisku, jo kvantitatīvā kredītriska mērīšana vienmēr jāpapildina ar eksperta kvalitatīvo novērtējumu.

48. Banka izskata iespēju kredītam, kura kvalitāte būtiski pasliktinājusies, veikt pārstrukturēšanu vai izstrādāt kredīta atgūšanas programmu, kas paredz, piemēram, ķīlas tiesību un galvojuma tiesību izmantošanu vai maksātnespējas ierosināšanu.

49. Ja kredītu kvalitātes pasliktināšanās tiek konstatēta būtiskai kredītu daļai, šādu kredītu pārvaldīšanas efektivitātes nodrošināšanai banka var izveidot atsevišķu struktūrvienību, kurā nodarbināti speciālisti ar atbilstošu kvalifikāciju un pieredzi.

50. Banka kredītriska pārraudzībai nosaka šim nolūkam izmantojamo rādītāju kopu, kas var ietvert šādus rādītājus:

50.1. kavēto kredītu kopsummas attiecība pret kredītu kopsummu;

50.2. kavētajiem kredītiem izveidoto uzkrājumu kopsummas attiecība pret kavēto kredītu kopsummu;

50.3. maksimālais papildu uzkrājumu apmērs, kuru varēs segt ar aprēķināto kapitāla pārpalikumu, kurš pārsniedz minimālo regulējošo kapitāla prasību kopsummu;

50.4. maksimālais papildu uzkrājumu apmērs, kuru varēs segt ar pārskata perioda peļņu, nesamazinot kapitālu;

50.5. kredītu sadalījums saskaņā ar piešķirtajiem iekšējiem reitingiem;

50.6. iekšējo reitingu migrācijas matrica.

VII. Vadības informācijas sistēma

51. Banka ievieš vadības informācijas sistēmu, kas ļauj kvantitatīvi noteikt kredītriska apmēru un nodrošina kvalitatīvu, detalizētu un savlaicīgu informāciju par pārvaldāmo kredītu portfeļu struktūru, par klientiem, tajā skaitā informāciju par klientu savstarpējo saistību, informāciju, kas nodrošina personu, kas saistītas ar banku, identificēšanu, kā arī informāciju par dažādu kredītu koncentrāciju lielumu un limitu ievērošanu.

52. Vadības informācijas sistēma nodrošina tādu informāciju, kas ļauj bankas padomei un valdei pienācīgi pārraudzīt kredītriska pārvaldīšanas sistēmu, ieskaitot kredītriska segšanai nepieciešamā kapitāla uzturēšanu un stresa testu rezultātu izskatīšanu. Vadības informācijas sistēma ļauj savlaicīgi un ticami novērtēt gan kopējo bankas kredītriska apmēru, gan arī dažādu portfeļu vai darbību kredītriska apmēru un spriest par minētā kredītriska apmēra atbilstību kredītriska stratēģijā noteiktajiem mērķiem.

53. Bankas vadības informācijas sistēma nodrošina, ka visi kredītriska avoti tiek identificēti un kredītriska apmērs tiek mērīts un novērtēts un notiek kredītriska pārraudzība jebkura portfeļa, struktūrvienības, meitas sabiedrības, konsolidācijas grupas vai apakšgrupas līmenī.

54. Vadības informācijas sistēma nodrošina savlaicīgu informācijas sniegšanu attiecīgā līmeņa vadībai, ja koncentrācijas vai citi limiti ir pārsniegti.

55. Banka izveido formālu un pārskatāmu komunikācijas mehānismu, lai nodrošinātu bankas padomei, valdei, struktūrvienībām un darbiniekiem iespēju saņemt informāciju par kredītriska pārvaldīšanu, analīzi un pārraudzību un apmainīties ar to.

VIII. Kredītriska kritisko situāciju novērtējums un pasākumi to nepieļaušanai vai novēršanai

56. Vērtējot individuālos kredītus, banka analizē tautsaimniecības attīstības prognozes un izvērtē iespējamās kritiskās situācijas, tas ir, tādas iespējamās negatīvās situācijas, kad bankai ārējo un iekšējo apstākļu dēļ var rasties būtiski zaudējumi. Kredītriska apmēru būtiski ietekmē noteikto makroekonomisko rādītāju izmaiņas un tendences. Tādējādi banka analizē šādu makroekonomisko rādītāju ietekmi uz kredītiem, to ienesīgumu, iespējamo zaudējumu segšanai nepieciešamo kapitālu vai citu resursu pieejamību un to cenas kritisko situāciju pārvarēšanai. Šāds novērtējums tiek iekļauts lēmumos par kredītriska pārvaldīšanu.

57. Lai novērtētu kredītriska segšanai nepieciešamo kapitālu un identificētu iespējamās kritiskās situācijas (piemēram, tautsaimniecības vai atsevišķu tās nozaru, kuras banka kreditē, lejupslīde, kredītņēmēju saistību nepildīšanas apmēra pieaugums, kas pārsniedz prognozēto līmeni, nelabvēlīgi apstākļi, kuru dēļ var rasties dažādu risku, īpaši kredītriska un tirgus risku, būtiska korelācija), banka veic kredītriska stresa testēšanu ne retāk kā reizi pusgadā.

58. Banka izstrādā stresa testēšanas metodoloģiju, scenārijus un parametrus un pēc to apstiprināšanas valdē veic kredītriska stresa testus, analizē stresa testu rezultātus un izmanto tos kredītriska pārvaldīšanā, kā arī sagatavo pārskatus bankas padomei un valdei.

59. Lai nodrošinātu kvalitatīvu kredītriska stresa testēšanu, banka izstrādā tādas stresa scenārijus, kas ietver kvantitatīvu un kvalitatīvu kredītrisku ietekmējošo rādītāju izmaiņas dažādiem laika posmiem un stresa līmeņiem. Kredītriska apmēru ietekmē valstu makroekonomisko rādītāju izmaiņas, atsevišķu tautsaimniecības nozaru nelabvēlīgas attīstības tendences vai ārkārtas notikumi, kas iespaido finansējamo projektu realizāciju.

60. Stresa testēšanā izmantotajiem scenārijiem jābūt ar pietiekami būtisku ietekmi uz banku, bet ne neiespējamiem. Stresa scenāriju daudzums un detalizācijas līmenis ir atkarīgs no bankas kredītu kopējā apmēra un dažādības, kā arī no bankas lieluma.

61. Kredītriska stresa testēšanas scenārijos banka paredz vismaz divus stresa notikumu periodus – viena gada laikā un divu gadu laikā paredzētās izmaiņas.

62. Banka izstrādā un veic kredītriska stresa testēšanu vismaz saskaņā ar diviem scenārijiem: pamatscenāriju, kas balstās uz ekonomikas attīstības prognozēm, kuras paredz samērā nebūtiskas izmaiņas makroekonomiskajos rādītājos (iekšzemes kopprodukta apmērs, bezdarba un inflācijas rādītāji, cenu izmaiņas), un pesimistisko scenāriju, kas balstās uz būtiskām nelabvēlīgām ekonomikas attīstības prognozēm.

63. Ja kredītriska stresa testa rezultāti uzrāda tādus iespējamus zaudējumus, kurus var segt ar bankas rīcībā esošā kapitāla pārpalikumu pār bankas visu risku segšanai nepieciešamo kapitālu, tad valde izskata iespējamus pasākumus kredītriska pārvaldīšanas uzlabošanai, lai nodrošinātu šo segumu arī turpmāk. Ja iespējamus zaudējumus nevar segt ar bankas rīcībā esošo kapitāla pārpalikumu, tad banka izstrādā rīcības plānu, lai nodrošinātu kredītriska segšanai nepieciešamā kapitāla pietiekamību, palielinot pamatkapitālu vai piesaistot subordinēto kapitālu, vai pārdodot aktīvus, vai arī veicot citus pasākumus, lai nepieļautu vai mazinātu stresa testēšanā izmantotā iespējamā negatīvā attīstības scenārija ietekmi.

64. Banka pastāvīgi veic kritisko situāciju iestāšanās iespējamības novērtēšanu, izvērtē savu spēju pārvarēt identificēto kritisko situāciju un analizē paredzētā rīcības plāna realizācijas iespēju, pamatojoties uz pieņēmumu maiņu attiecībā uz vienu vai vairākiem mainīgajiem lielumiem.

65. Banka nodrošina stresa testēšanu arī saskaņā ar Komisijas noteikto scenāriju un pieņēmumiem, ja tas tiek pieprasīts.

IX. Kredītriska kontrole

66. Banka nodrošina kredītriska pārvaldīšanas kontroli saskaņā ar Komisijas 02.05.2007. normatīvo noteikumu Nr. 63 "Iekšējās kontroles sistēmas izveides noteikumi" prasībām, lai izvērtētu kredītriska pārvaldīšanas sistēmas efektivitāti.

X. Noslēguma jautājumi

67. Ar šo noteikumu spēkā stāšanos spēku zaudē Komisijas 02.11.2001. ieteikumi Nr. 17/6 "Kredītriska pārvaldīšanas ieteikumi".

68. Bankas, kuras ir reģistrētas līdz šo noteikumu spēkā stāšanās dienai, šo noteikumu prasības izpilda ne vēlāk kā no 01.07.2010.

Finanšu un kapitāla tirgus
komisijas priekšsēdētāja

I. Krūmane

**ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**